

- 290 Facile est autem iudicium homini christiano de utroque modo, quia uterque modus
 (169) excludit Christum, ideo reprehendendi sunt. In priorē manifesta est impietas, qui
 docet, quod opera nostra sint propitiatio pro peccatis. Posterior modus multa habet
 incommoda. Non docet uti Christo, cum renascimur. Non docet iustificationem esse
 remissionem peccatorum. Non docet prius remissionem peccatorum contingere, 5
 quam diligimus, sed fingit, quod eliciamus actum dilectionis, per quem mereamur
 remissionem peccatorum. Nec docet fide in Christum vincere terrores peccati et
 mortis. Fingit homines propria impletionē legis accedere ad Deum sine propitiatore
 Christo; fingit postea ipsam impletionem legis sine propitiatore Christo iustitiam
 esse dignam gratia et vita aeterna, cum tamen vix imbecillis et exigua legis impletio 10
 contingat etiam sanctis.
- 291 Verum si quis cogitabit evangelium non esse frustra datum mundo, Christum non
 (170) esse frustra promissum, exhibitum, natum, passum, resuscitatum, facillime intelliget
 nos non ex ratione aut lege iustificari. Nos igitur cogimur de iustificatione dissentire
 ab adversariis. Evangelium enim aliū modum ostendit, evangelium cogit uti Christo 15
 in iustificatione, docet, quod per ipsum habeamus accessum ad Deum per fidem,
 docet, quod ipsum mediatorem et propitiatorem debeamus opponere irae Dei, docet
 fide in Christum accipi remissionem peccatorum et reconciliationem et vinci terrores
 292 peccati et mortis. Ita et Paulus ait, iustitiam esse non ex lege, sed ex promissione,
 (171) in qua promisit pater, quod velit ignoscere, quod velit reconciliari propter Christum. 20
 Röm. 4, 13. Haec autem promissio sola fide accipitur, ut testatur Paulus ad Rom. cap. 4. Haec
 fides sola accipit remissionem peccatorum, iustificat et regenerat. Deinde sequitur
 dilectio et ceteri boni fructus. Sic igitur docemus hominem iustificari, ut supra dixi-
 mus¹, cum conscientia territa praedicatione poenitentiae erigitur et credit se habere
 293 Deum placatum propter Christum. Haec fides imputatur pro iustitia coram Deo, 25
 (172) Rom. 4. Et cum hoc modo cor erigitur et vivificatur fide, concipit spiritum sanctum,
 Röm. 4, 3, 5. qui renovat nos, ut legem facere possimus, ut possimus diligere Deum, verbum Dei,
 obedire Deo in afflictionibus, ut possimus esse casti, diligere proximum etc. Haec
 opera etsi adhuc a perfectione legis procul absint, tamen placent propter fidem, qua
 iusti reputamur, quia credimus nos propter Christum habere placatum Deum. Haec 30
 294 plana sunt et evangelio consentanea, et a sanis intelligi possunt. Et ex hoc funda-
 (173) mento facile iudicari potest, quare fidei tribuamus iustificationem, non dilectioni,
 etsi dilectio fidem sequitur, quia dilectio est impletio legis. At Paulus docet nos non
 ex lege, sed ex promissione iustificari, quae tantum fide accipitur. Neque enim ac-
 cedimus ad Deum sine mediatore Christo, neque accipimus remissionem peccatorum 35
 295 propter nostram dilectionem, sed propter Christum. Ac ne diligere quidem possumus
 (174) iratum Deum, et lex semper accusat nos, semper ostendit iratum Deum. Necesse est
 igitur nos prius fide apprehendere promissionem, quod propter Christum pater sit
 296 placatus et ignoscat. Postea incipimus legem facere. Procul a ratione humana, procul
 W 132 (175) a Moise reiiciendi sunt oculi in Christum, et sentiendum, quod¹ Christus sit nobis 40
 donatus, ut propter eum iusti reputemur. Legi nunquam in carne satisfacimus. Ita
 igitur iusti reputamur non propter legem, sed propter Christum, quia huius merita
 297 nobis donantur, si in eum credimus. Si quis igitur haec fundamenta consideraverit,
 (176) quod non iustificemur ex lege, quia legem Dei humana natura non potest facere, non
 potest Deum diligere, sed quod iustificemur ex promissione, in qua propter Christum 45
 M 139 promissa est reconciliatio, iustitia et vita aeterna: is facile intelliget necessario
 tribuendam esse iustificationem fidei, si modo cogitabit Christum non esse frustra
 promissum, exhibitum, natum, passum, resuscitatum, si cogitabit promissionem
 gratiae in Christo non frustra, praeter legem et extra legem factam esse statim
 a principio mundi, si cogitabit promissionem fide accipiendam esse, sicut Iohannes 50
 1. Joh. 5, 10 ff. inquit: Qui non credit Deo, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium,
 quod testificatus est Deus de filio suo, et hoc est testimonium, quod vitam aeternam
 dedit nobis Deus, et haec vita in filio eius est. Qui habet filium, habet vitam, qui non
 Joh. 8, 36. habet filium Dei, vitam non habet. Et Christus ait: Si vos filius liberaverit, vere liberi
 Röm. 5, 2. eritis. Et Paulus: Per hunc habemus accessum ad Deum, et addit: per fidem. Fide 55
 igitur in Christum accipitur promissio remissionis peccatorum et iustitiae. Nec iusti-
 ficamur coram Deo ex ratione aut lege.

¹) { o. S., 173 ff.

Haec tam perspicua, tam manifesta sunt, ut miremur tantum esse furorem adver- 298
sarium, ut haec vocent in dubium. Manifesta ἀπόδειξις¹ est, cum non iustificemur (177)
coram Deo ex lege, sed ex promissione, quod necesse sit fidei tribuere iustifica-
tionem. Quid potest contra hanc ἀπόδειξιν² opponi, nisi totum evangelium, totum
5 Christum abolere quis volet? Gloria Christi fit illustrior, cum docemus eo uti media- 299
tore ac propitiatore. Piae conscientiae vident in hac doctrina uberrimam conso- (178)
lationem sibi proponi, quod videlicet credere ac certo statuere debent, quod propter
Christum habeant placatum patrem, non propter nostras iustitias, et quod Christus
adiuvet tamen, ut facere etiam legem possimus. Haec tanta bona eripiunt ecclesiae 300
10 adversarii nostri, cum damnant, cum delere conantur doctrinam de iustitia fidei. (179)
Viderint igitur omnes bonae mentes, ne consentiant impiis consiliis adversariorum.
In doctrina adversariorum de iustificatione non fit mentio Christi, quomodo ipsum
debeamus opponere irae Dei, quasi vero nos possimus iram Dei dilectione vincere,
aut diligere Deum iratum possimus. Adhaec conscientiae relinquuntur incertae. Si 301
15 enim ideo sentire debent se habere Deum placatum, quia diligunt, quia legem faciunt, (180)
semper dubitare necesse est, utrum habeamus Deum placatum, quia dilectionem
illam aut non sentiunt, ut fatentur adversarii, aut certe sentiunt valde exiguum esse,
et multo saepius sentiunt se irasci iudicio Dei, qui humanam naturam multis terri-
bilibus malis opprimit, aerumnis huius vitae, terroribus aeternae irae etc. Quando
20 igitur acquiescet, quando erit pacata conscientia? Quando diliget Deum in hac
dubitatione, in his terroribus? Quid est aliud haec doctrina legis, nisi doctrina despe-
rationis? Ac prodeat aliquis ex adversariis, qui doceat nos de hac dilectione, quo- 302
modo ipse diligit Deum. Prorsus, quid dicant, non intelligunt, tantum vocabulum (181)
dilectionis non intellectum reddunt, sicut parietes. Adeo confusa et obscura est
25 eorum doctrina, et gloriam Christi transfert in humana opera, et conscientias vel ad
praesumptionem vel ad desperationem adducit. Nostra vero speramus a piis menti- 303
bus facile intelligi, et speramus afferre perterrefactis conscientiis piam et salubrem (182)
consolationem. Nam quod adversarii cavillantur multos impios ac diabolos etiam
credere, saepe iam diximus nos de fide in Christum, hoc est, de fide remissionis pecca-
30 torum, de fide, quae vere et ex corde assentitur promissioni gratiae, loqui. Haec non
fit sine magno agone in cordibus humanis. Et homines sani facile iudicare possunt,
illam fidem, quae credit nos a Dei respici, nobis ignosci, nos exaudiri, rem esse supra
naturam; nam humanus animus per sese nihil tale de Deo statuit. Itaque neque in
impiis neque in diabolis haec fides est, de qua loquimur.

35 Praeterea si quis sophista cavillatur iustitiam in voluntate esse, quare non possit 304
tribui fidei, quae in intellectu est, facilis est responsio, quia isti in scholis etiam fa- (183)
tentur voluntatem imperare intellectui, ut assentiatur verbo Dei². Ac nos clarius
dicimus: Sicut terrores peccati et mortis non sunt tantum cogitationes intellectus,
sed etiam horribiles motus voluntatis fugientis iudicium Dei, ita fides est non tantum
40 notitia in intellectu, sed etiam fiducia in voluntate, hoc est, est velle et accipere hoc,
quod in promissione offertur, videlicet reconciliationem et remissionem peccatorum.
Sic utitur nomine fidei scriptura, ut testatur haec sententia Pauli: Iustificati ex fide Röm. 5, 1.
pacem habemus erga Deum. Iustificare vero hoc loco forensi consuetudine significat 305 (184)
reum absolvere et pronuntiare iustum, sed propter alienam iustitiam, videlicet Christi,
45 quae aliena iustitia communicatur nobis per fidem³. Itaque cum hoc loco iustitia 306
nostra sit imputatio alienae iustitiae, aliter hic de iustitia loquendum est, quam cum (185)
in philosophia aut in foro quaerimus iustitiam proprii operis, quae certe est in vo-
luntate. Ideo Paulus inquit 1. Cor. 1.: Ex ipso vos estis in Christo Iesu, qui factus est 1. Kor. 1, 30.
nobis sapientia a Deo, iustitia et sanctificatio et redemptio. Et 2. Cor. 5.: Eum, qui 2. Kor. 5, 21.
50 non novit peccatum, pro nobis fecit peccatum, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. 307 (186)
Sed quia iustitia Christi donatur nobis per fidem, ideo fides est iustitia in nobis W 133
imputative, id est, est id, quo efficimur accepti Deo propter imputationem et ordi- M 140
nationem Dei, sicut Paulus ait: Fides imputatur ad iustitiam. Etsi propter morosos Röm. 4, 3. 5.
quosdam τεχνολογικῶς⁴ loquendum est: Fides recte est iustitia, quia est oboedientia 308 (187)

¹) Beweis.²) Movetur enim intellectus ad assentiendum iis, quae sunt fidei, ex imperio voluntatis, nullus enim credit nisi volens. Thomas STh. II, 1. q. 56 a. 3. c.³) Zum Verständnis der Stelle vgl. Ritschl ZThK 1910, S. 324 ff. ⁴) Nach den Kunstregeln.